

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. дсн Духомир Минев

на материали, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност «доцент» по социология, шифър 3.1. в Института по философия и социология, за нуждите на секция "Публични политики и социални промени".

Конкурсът за доцент е обявен в ДВ бр.89/12.11.2019 г. За участие в конкурса е подала документи гл. асистент, доктор Венета Кръстева, която е и единствен кандидат.

Кандидатът е завършил бакалавърска и магистърска степен по специалността «Социология» в Софийския университет «Св. Климент Охридски» съответно през 2003 и 2008г. През 2009 г. защитава докторска дисертация на тема «Стопанска етка на Българската православно църква» в Института по социология. През 2010 г. Кръстева е назначена на длъжност «главен асистент» в Института по философия и социология, която заема и досега.

1. Общо описание на представените материали – дисертации, монографии, учебници, свидетелства и патенти, статии и доклади (класификация по тематика или друг признак и редуциране поради съвпадение и др.). Публикации преди и след получаване на научна степен;

За участие в конкурса са представени 35 публикации от общо 54 публикации на кандидата Венета Кръстева до провеждането на този конкурс. Публикациите включват: хабилитационния труд (монографията „Младежка заетост и трудова несигурност в България, публикувана през 2019 г.) , публикуваният дисертационен труд, 15 статии и доклади, 5 студии, 13 глави от колективни монографии. Посочени са и 22 цитирания на работи на кандидата и участието в редица изследователски проекти

Представените публикации значително надхвърлят минималните изисквания за заемане на длъжността „доцент”. Може да се добави, че и структурата на постиженията на кандидата съответства на минималните изисквания т.е. надхвърлено е не само общото минимално ниво на изискванията, но и минималните изисквания по отделните показатели, чрез които се формира общото минимално ниво.

По-конкретно, минималните изисквания са покрити главно чрез: публикации, цитирания на изследователски резултати и участие в изследователски проекти. Всички представени публикации са направени след заемането на длъжността „главен асистент” и получаването на научната степен „доктор”.

2. Обща характеристика на научната, научно-приложната и педагогическата дейност на кандидата; коя от тях доминира;

Представените публикации показват, че споменатите количествени показатели са постигнати чрез една значителна по обем изследователска работа, която е извършена през 9 годишния период след заемането на длъжността „главен асистент” през 2010 г. Интензивността на тази дейност е нараствала постоянно, като само през последните три години (периода 2017-2019 г.) са били подготвени и публикувани 12 глави от колективни монографии, 5 студии, 3 статии и доклади.

Темите по които е работила Венета Кръстева имат ясно очертан фокус върху младежите като специфична група и период. Изследванията обхващат централни аспекти на формирането и използването на техния човешки капитал, спецификата на младежката трудова и социална интеграция. Кръстева особено се е интересувала от безработицата сред младежите, трудовата несигурност, качеството на работните места, които младежите заемат, състоянието на институционалната рамка и политиките, които формират възможностите на младите за навлизане и опериране в трудовия пазар.

По повод на избраните и обсъждани изследователски въпроси бих подчертал нещо което поне на мен ми направи впечатление – Венета Кръстева не се е подхлъзвала по доста разпространения подход, който избягва онези аспекти на социалните реалности, които може да се схванат като социална критика. Пример за такъв подход са да речем, обясненията на младежката безработица и бедност като индивидуални провали или доста разпространената интерпретация на проблемите при навлизането на младежите в трудовия пазар като “stepping stones” – т.е. неизбежни неблагоприятия в началото на трудовата кариера, докато индивидът успее да заеме по-благоприятни позиции в системата на труда.

Венета Кръстева е избегнала този подход и се е стремяла да долови ключови аспекти на социалните реалности, включително и неблагоприятните ефекти от неадекватни институционални рамки и политики. Някога проф. Г. Фотев използваше термин, който в случая ми се струва уместен – изследователска почтеност. Бих казал, че Венета Кръстева е проявила висока изследователска почтеност. Струва ми се, че особено ясен пример за това може да се намери в доста обемистото изследване, в което жизнените ситуации на младите хора се наблюдават, анализират и оценяват през погледа на самите младежи.

3. Учебна дейност на кандидата от началото на кариерата му

Освен значителната изследователската работа, кандидатът има и 6 годишна преподавателска работа в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски”, където между 2010 и 2016 година е преподавала „Икономическа социология”. Годишният хорариум за преподаваната дисциплина е значителен - 60ч. лекции и 60 ч. упражнения, но отстъпва на извършаната изследователска работа, която несъмнено преобладава в общата научна дейност на кандидата.

4. Съдържателен анализ на научните постижения на кандидата, ясна характеристика на научните приноси: новост за науката (нови теории, хипотези,

методи и др.); обогатяване на съществуващи знания; приложение на научни постижения в практиката и реализиран икономически ефект;

Прегледът на представената от д-р Венета Кръстева справка за научните приноси, показва, че приносите отговарят на съдържанието на представените публикации и са наистина значими, както в теоретичен, така и в научно приложен план. Справката е основана главно на съдържанието и приносите в представеният хабилитационен труд, който е посветен на младежта и социалните проблеми, характерни за тази възрастова група. Мисля, че при този фокус са пренебрегнати някои други постижения на кандидата, които според мен също заслужават да бъдат посочени. Но аз ще се придържам към представената справка на кандидата, от една страна, защото трудът и приносите в него дават достатъчна основа за преценка на постиженията на кандидата, а от друга страна - за да избегна обсъждане на изследвания и публикации, в които съм участвал и аз.

От представените в справката приноси специално бих отбелязал следните.

Първо, използването на концепцията за възникването на прекариат и прилагането на тази рамка при изследване на младежите. Концепцията е значима защото е свързана със едно фундаментално направление на динамиката на съвременните икономики – нарастване на броя и дела на хората от чийто труд няма нужда и едва ли ще бъдат наети. Гай Стендинг ги описва като «прекариат» - за да подчертае както маргиналното им състояние, така и ненужността им за съществуването и динамиката на съвременните развити икономики. Или както се изразява един известен философ: някогашният феномен на структурната незааетост вече се е превърнал в структурна неизползваемост. Това не е някогашната марксистка представа за относително излишно население, което възниква поради специфичната организация на икономическия живот. Прекарият днес е по-скоро абсолютно излишно население, възникващо поради взривния прираст на знанието в природните науки и начините, по които то се използва в икономиката.

Използването на концепция за прекариата при изследване на младежите е важно защото концепцията позволява да се подчертае ограничаването на жизнените шансове, ограничените легитимни възможности и полета за реализация на техния креативен потенциал. Нещо повече, ако вземем предвид и един друг значим принос на гл. асистент Венета Кръстева – анализът на капацитета на образователната система да формира интелигентността (емоционална и социална), то следва, че са ограничени не само полетата за приложение на потенциала на младежите, но се ограничава и техният капацитет да бъдат креативни и да постигат просперитет.

Този принос има не само теоретичен характер, но и значителен приложен смисъл, тъй като допринася за идентифициране на грандиозен социален риск, който се нуждае от политическо признаване и радикално разширяване на мерките за неговото неутрализиране.

Втори принос, който бих подчертал е анализът на взаимодействието между различните политики, който показва, че комбинацията от реформите в социалната

политика, т.нар. активни политики на пазара на труда и икономическите политики (респективно – ефектите от тях) допринасят за „влошаване ситуацията на най-уязвимите групи, до нарастване нивата на бедност и неравенствата в обществото и създаване на условия за социално изключване на големи групи от хора“. Мисля че това е наистина значим принос, особено за изследванията в областта на публичните политики, тъй като разкрива един невидим сегмент от публичните политики – взаимодействията между различни видове политики и ефектите, които тези взаимодействия пораждаат. Това е важно защото изследванията на публичните политики обикновено са фокусирани върху определен вид политики и пропускат тяхното взаимодействие и ефектите от него. Типичен пример е комбинацията от повишаване на възрастта за пенсиониране и увеличаването на натиска върху младите да навлизат в трудовия пазар, и то в условия на икономическа рецесия, когато броят на работните места намалява. Изумително е, че повечето академични оценки на тези политики поотделно са позитивни.

Друг принос, който според мен заслужава специално внимание е свързан с един друг резултат от работата на гл. асистент Кръстева, а именно установяването и подчертаването на нарастващата фрагментация на младежката група по отношение на възможностите, които им предоставя институционалният, икономическият и културният контекст за реализиране на техните способности. Придавам особено значение на този принос, защото използването на концепцията за младостта като отделен период в човешкия живот и разглеждането на младежите като отделна, специфична група, може да породии фокусиране върху общите за тази група характеристики и проблеми, а в резултат може да се пренебрегне централен аспект на динамиката на младежите през последните няколко десетилетия, а именно – нарастващата фрагментация на групата. При това фрагментацията е нараснала главно под влияние на институционалният и икономически контекст.

5.. При колективни публикации – определяне на приноса на кандидата;

Голяма част от публикациите на кандидата са направени чрез колективни публикации. Тъй като липсват разделителни протоколи може да възникне въпроса доколко посочените приноси са резултат от усилията на самият кандидат. По този въпрос трябва да се подчертае, че както работите на кандидата, така и формулираните приноси са ясно разграничени при колективните разработки. Всички посочени приноси включително и онези които специално подчертах принадлежат единствено на кандидата и са публикувани както в подготвените от кандидата части на колективните публикации, така и в самостоятелни разработки.

6. Отражение на научните публикации на кандидата в нашата и чуждестранната литература (по негови данни). Числови показатели (брой цитати, импакт фактори). Вид на цитатите, (когато последните не са само споменаване в литературния списък, в интерес на кандидата е да представи ксерокопия на цитатите, за да се прецени характерът им);

Както вече бе посочено, в информацията по конкурса са посочени 22 цитирания на работи на кандидата. По този повод заслужава да се отбележи също, че значителна

част от публикациите (особено - студиите и статиите) са публикувани на английски език в чуждестранни списания. Освен това публикациите (включително и монографията, основана на дисертационния труд) са направени от авторитетни чуждестранни академични издания.

С други думи работите на Венета Кръстева са прекрачили границите на националните социологически изследвания, както и езиковите ограничения и техният автор се е превърнал в добре забележим участник в европейското изследователско пространство. Този извод се потвърждава от списъка на цитиранията на работите на Венета Кръстева, който показва, че около една четвърт от всички цитирания са направени от чуждестранни автори в чуждестранни публикации. Значителното присъствие на Венета Кръстева в европейското изследователско пространство се потвърждава и от нейното участие в редица международни изследователски проекти

7. Критични бележки на рецензента по представените трудове, включително и по литературната осведоменост на кандидата.

Не забелязах никакви сериозни рискове в изследователската работа на Кръстева и не съм направил критични бележки, които да насочват вниманието към тях. Но ако продължи да работи по проблеми на младежите бих предложил да обърне внимание на нарастващия разрыв между аспирациите на младите хора и легитимните възможности да преследват своите аспирации. Нямам предвид мераци от рода на „едно ферари в цвят червен“. Имам предвид стремежа на младите хора към развитие, проверка и доказване на собствените им възможности, стремежа към постижения, изява, признание. Сега може би най-значимата сфера, в която са предоставени легитимни възможности за преследване на аспирации е спортът, но тази сфера не е достатъчна, а възможностите в другите сфери са ограничени и може би колабират. Възниква нещо което бих нарекъл капабилити криза. Резултатът е, че расте броят на онези, които използват нелегитимни възможности. Но в някои млади хора настъпват други драматични промени, които предполагам са свързани например, с все по-честите стрелби в училища, университети, ресторанти, барове, по улиците. Този така наречен тероризъм изглежда се разраства. Това се обяснява с ксенофобия, расизъм, религиозен фанатизъм, но може би причината е в кризата на капабилитис? Предполагам, че тези проблеми все повече ще се изострят и изследователският интерес към тях ще расте.

8. Лични впечатления на рецензента за кандидата и други данни, непосочени в предхождащите точки;

Имах възможност да наблюдавам научното развитие на Венета Кръстева от самото ѝ постъпване на работа в секция „Публични политики и социални промени“. Както споменах участвал съм и в съвместни изследвания с нея.

Личните ми впечатления са, че д-р Венета Кръстева успя с упорита добросъвестна и успешна работа да постигне впечатляващи научни резултати, да развие впечатляващ изследователски потенциал и да се превърне в напълно изграден учен, който притежава всички необходими качества за заемане на длъжността доцент и за продължаване на една плодотворна научна кариера. .

9. Мотивирано и ясно формулирано заключение.

Очертаната научна дейност на гл. асистент Венета Кръстева, нейната изследователска работа, публикации и научни приноси, както и демонстрираните от нея професионални качества, ми дават основания да заключа, че тя напълно отговаря на изискванията за длъжността доцент по обявения конкурс и предлагам на уважаемото научно жури да потвърди кандидатурата на Венета Кръстева за заемане на тази длъжност в Института по философия и социология.

София

Рецензент :

(проф. д.сн. Д. Минев)